

CONTRIBUȚII PRIVIND ȚESĂTORII BRESLAȘI DIN ȚARA BÎRSEI ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

de CAIUS T. JIGA

O dată cu dezvoltarea mijloacelor de producție, era firesc ca și organizarea în bresle a meseriașilor să sufere transformări. În cadrul producției meșteșugărești a început să se desfășoare o luptă în care, ciocnindu-se interesele social-economice, au luat naștere o serie de frământări deosebit de semnificative. Urmărirea acestor frământări în Țara Bîrsei, fie chiar în linii mari, ni s-a părut interesantă, deoarece meseriașii români au reușit, în urma unor lupte îndârjite, să-și cîștige drepturi egale de muncă.

Se știe că în multe din orașele Transilvaniei au existat țesători sau postăvari care făceau tot felul de pînzeturi și postavuri din in, cînepă și lînă.

După un timp oarecare s-a ajuns la o specializare, căci țesătorii fabricau din in și din cînepă tot felul de pînzeturi de la giulgiurile cele mai fine, pînă la pînza cea mai aspră de sac.

În cetatea Brașovului exista în această privință o adevărată tradiție, deoarece postăvarii trebuiau să aplice semnul distinctiv pe fiecare balot de postav încă din anul 1444¹. La Brașov se făcea atît postav mai aspru pentru soldați (*seimeni*) cît și stofă mai bună pentru boieri.

Țesătorii brașoveni produceau tot felul de pînzeturi, stoffe și postavuri de bună calitate, foarte apreciate, mai ales în Principatele dunărene. Toate aceste articole erau așa de cerute, observă N. Iorga, dincoace de munteni, iar vînzarea lor așa de plină de cîștig pentru brașoveni, încît se scutea de vamă².

În privilegiul de comerț dat brașovenilor de voievodul Țării Românești, Mircea cel Bătrîn (1413, august 25, întărit la 1431, ianuarie 28), se spune că pentru anumite mărfuri confecționate cu mîna, ca postavul cenușiu (*panno griseo*) pînza (*tela*), inul (*lino*) și toate celelalte de același fel, care se vor produce la Brașov, nu vor plăti în nici o localitate din Muntenia vamă³.

¹ Vezi Șt. Pascu, *Meșteșugurile în Transilvania*, p. 145; Arhivele Statului Brașov, fond privilegii. Se știe că prima frăție a țesătorilor brașoveni datează din anul 1481.

² Vezi Hurmuzachi-Iorga, *Documente*, XV², p. 9.

³ *Ibidem*.

Și coregentul lui Mircea cel Bătrîn, Mihai I, specifică într-un hrisov dat în anul 1418, „și pentru bucățile de postav de vor fi călțuni tăiați, sau cîte 3—4 coți să nu-i vămuiți“⁴.

Nici în specificarea amănunțită dintr-un hrisov dat de voievodul Țării Românești, Vlad, în anul 1437, aprilie 8, nu se găsesc schimbări față de cele spuse în celelalte hrisoave anterioare⁵.

Vlad al III-lea Călugărul se roagă (1493, iunie 27) de brașoveni să intervină pe lângă vameși ca să nu-i ia vama numită *vigesima*, pentru niște postavuri ale lui⁶. Se știe că *vigesima* și *trigesima* nu se luau decît pentru postavurile străine.

Bunele relații de vecinătate care au existat tot timpul între brașoveni și voievozii Țării Românești par amenințate de anumite împrejurări; un negustor muntean, trecut la Brașov în mod clandestin, a fost prins de vameșii de la Bran. Vlad al III-lea Călugărul cere (1495, ianuarie 5) brașovenilor să intervină pentru a-l elibera, căci dacă nu vor face aceasta, el va închide drumurile, „pentru ca oamenii noștri să nu mai treacă la voi și nici ai voștri să nu mai vină la noi“. Apoi adaugă „ori credeți că postav și fier nu mai putem găsi în alte locuri? În Moldova și în Turcia găsim atîta cît dorim“⁷.

Supărarea n-a durat desigur mult timp, deoarece alte documente din acel timp arată că relațiile s-au restabilit. Nici meseriașii sau negustorii transilvăneni nu erau totdeauna de bună-credință față de confrății lor din Principate. Așa spre pildă, negustorul brașovean Gheorghe Kirschner a cumpărat în anul 1567 de la țărani Matei Gerthner și Prele din satul Bărcut, raionul Făgăraș, mai multe bucăți de pînză și le-au vîndut apoi unui negustor din Brăila. Acesta vînd să le revîndă, a constatat că unele bucăți de pînză sînt ceva mai scurte și au anumite defecte. Negustorul brașovean Gheorghe Kirschner, care vînduse bucățile de pînză negustorului din Brăila, a cerut despăgubiri de la Matei Gerthner și Prele din Bărcut. Chestiunea ajungînd în fața scaunului de judecată din Cincul-Mare, acesta respinge acuzația și învinuirea de fraudă adusă de negustorul brașovean pe motivul că în clipa cînd a cumpărat bucățile de pînză de la cei doi țărani a știut că ele n-au lungimea obișnuită⁸.

Cazuri ca cele de mai sus n-au împiedecat pe înșiși voievozii Țărilor Romine să rămînă cei mai buni clienți pentru pînza și postavul brașovenilor. Această situație continuă tot secolul al XVI-lea și al XVII-lea. Așa spre exemplu, cămărașul Enache scrie la 11 martie 1643, din încredințarea Voievodului Matei Basarab, brașovenilor, că i-a trimis prin solul Apostol o comandă domnească de „boboaie și cămeș“, ce trebuiește de paști. La un an după aceea, scrie chiar Matei Basarab judeului Brașov-

⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul*, vol. I, București, 1905, p. 7.

⁵ *Ibidem*, p. 73.

⁶ *Ibidem*, p. 341.

⁷ I. Bogdan, *Documente...*, p. 343.

⁸ Arhivele Statului Sibiu, fond. U. V., 732.

vului cerîndu-i postav pentru ca „să îmbrăcăm curtea“⁹, iar în 1651, tot Vodă își exprimă aceeași dorință voind să-și îmbrace slujitorii¹⁰.

Dar postavul nesusind la timp, Matei Basarab îl reclamă și roagă să fie trimis pentru ca oamenii săi să nu mai aștepte în zadar¹¹.

Cel mai serios cumpărător al postavului brașovean a fost însă Constantin Brîncoveanu. În noiembrie 1697 el comandă 240 de bucăți de postav albastru pentru slujitorii curții domnești. Pentru a ușura procesul de producție, pune la dispoziție brașovenilor chiar lîna necesară și plătește 1500 de taleri arvună postăvarilor¹².

La 26 februarie 1705, același domn comandă 270 de bucăți de postav verde, roșu și albastru, pentru suma de 3300 de taleri¹³ și roagă pe „jupînul Andriaș“ să ceară comandantului cetății Brașovului cîțiva soldați care să însoțească oamenii cu postavul pînă la Predeal; îl mai înștiințează că acolo îl vor aștepta slujitorii săi cu cai și „zablău“ de învelit, trimiși de ispravnicul de la Cîmpina¹⁴.

Domnitorul, fiind mulțumit de execuția comenzii, roagă în martie 1707 pe judele Brașovului să-i mai facă în grabă alte 44 de bucăți postav și cu 10,33 florini bucata. Postavul trebuia să fie adus la Cîmpina. Pentru aceasta Brîncoveanu va trimite un om cu bani și cai „că ne iaste voia pîn în zece zile să fie postavul aici“¹⁵.

Se vede că postavul brașovean era de bună calitate și pe placul întregii curți domnești, deoarece în anul următor, 1708, același domn comandă la Brașov alte 377 bucăți de postav¹⁶.

Comenzile mari de postav brașovean făcute de voievozii din Principate au îndemnat și pe alți negustori munteni să cumpere aceste produse de foarte bună calitate. O mulțime de acte confirmă această situație care a dăinuit tot timpul secolului al XVIII-lea și chiar în prima parte a secolului al XIX-lea¹⁷.

Țesătorii scheieni. Comenzile mari de pînzeturi și postavuri brașovene au fost executate de țesătorii breslași, care, în majoritate, locuiau în cuprinsul cetății. În afară de acești țesători autorizați breslași, existau un număr destul de însemnat de țesători nebreslași care n-aveau autorizație de a-și exercita meseria. Aceștia locuiau și în suburbia românească a Scheiului. Românii scheieni nu s-au ocupat prea mult cu țesutul postavului fin. Lipsa documentelor este semnificativă. Există totuși unele mențiuni.

⁹ *Catalogul Doc. românești*, din Arh. St. Brașov, vol. I, București 1955, nr. 17. (în continuare se dă prescurtat C.D.R.).

¹⁰ C.D.R., 1 nr. 57.

¹¹ *Ibidem*, nr. 59.

¹² *Ibidem*, nr. 149 și nr. 150.

¹³ *Ibidem*, nr. 216.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 215.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 227.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 243.

¹⁷ Importul de postavuri și pînzeturi brașovene în Principatele Romîne poate fi urmărit pe baza documentelor publicate și pe baza materialului inedit din Arhivele Statului Brașov.

În februarie 1695 un scheian, Stoica Postăvariul, semnează ca mar-tor, împreună cu alți români din Schei, o dovadă¹⁸. Cîștigînd bine cu meseria lui, care se pare a fi fost aceea a postăvăritului, el își permite să cumpere, în primăvara anului 1701, 8 pogoane de vie în Dealul Ursoaiei de lingă Ploiești¹⁹; dar Stoica Postăvariul sărăcește, fiind con-strins să cedeze, în 1716, vile din Țara Romînească bisericii Sf. Nico-lae din Scheii Brașovului în schimbul unor bani împrumutați de aceasta²⁰.

Postavurile fiind produse mai fine desigur n-aveau aceeași căutare printre români ca saricile și „straietele“. Dacă n-au existat printre românii scheieni, meșteșugari care să țese postavuri propriu-zise, anumite indicii arată că scheienii s-au ocupat din cele mai vechi timpuri cu țesutul strai-elor, velințelor și saricilor.

Intr-o jalbă, adresată de scheieni la începutul anului 1700 Magistra-tului Brașovului, se cere insistent ca proprietarii de oi să fie scutiți de impozite, să se permită tăierea oilor, țesutul velințelor (numite *pokrotzen*) și a zeghelor, de care aveau mare nevoie²¹. Actul citat mai sus este pri-mul în care românii scheieni cer voie a țese stofă aspră, groasă, pentru confecționarea velințelor, boboaielor sau saricilor.

Faptul că autoritatea administrativă a găsit cu cale să le interzică țesutul este o dovadă evidentă că ei se ocupau cu mult înainte de con-fecționarea acestui fel de stofă.

Ca în toate orașele din regiunile muntoase ale Transilvaniei, lîna se găsea din abundență și în regiunea Brașovului. Așa se explică și dez-voltarea timpurie a țesătoriei de lîna în Țara Bîrsei²². Avînd materia pri-mă la îndemînă, țesătorii brașoveni n-au cumpărat cantități mari de lîna din Principate, cum rezultă de altfel din registrele de vamă de la începutul secolului al XVI-lea.

Din cercetările de pînă acum. reiese că faptul acesta rămîne caracte-ristic pentru tot secolul al XVI-lea²³. Dar nici mai tîrziu, în secolul ur-mător, situația nu se schimbă. Semnificativ este faptul că în primăvara anului 1675 cîmpulungeanul Stănilă al Oprii a plecat la Brașov să-și vîndă lîna, dar a fost refuzat de Gheorghe Nimeșer, „țehmeșterul postă-varilor brașoveni“. Schimbîndu-și lîna pe zăblae, cîmpulungeanul întîmpină mari dificultăți, deși schimbul se făcuse cu aprobarea starostelui breslei postă-varilor brașoveni. Din documentul de garanție dat de județul Cîmpulun-gului, Badea, către județul Brașovului, David Czak, reiese că postăva-rii brașoveni au intervenit energic la sus-numitul județ al Brașovu-lui pentru ca schimbul să fie anulat, iar românii să fie înain-

¹⁸ Publicată de N. Iorga, în *Brașovul și Romînia – Scrisori și lămuriri*, Bucu-rești, 1905, p. 346.

¹⁹ C.D.R. I, nr. 196, cf. Stoide C. „Rev. Arhivelor“, VII, 1, 106–107, nr. 11.

²⁰ C.D.R., nr. 283.

²¹ Arh. St. Brașov, Ab. 11 a, 1700, anexa a 2-a.

²² Vezi Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 143.

²³ Vezi R. Manolescu, *Schimbul de mărfuri dintre Țara Romînească și Brașov în I-a jumătate a secolului al XVI-lea* în „Studii și materiale de istorie medie“, București, 1957, p. 145.

tați judecării. Județul Cîmpulungului garantează în același act că oame-nii săi sînt cinstiți și buni și roagă să fie crezuți în fața judecării²⁴.

Abundența lîinii n-a rămas aceeași în Țara Birsei și în secolul al XVIII-lea. Numeroase acte contemporane vorbesc de aducerea de mari cantități de lînă din Principatele dunărene. Aceasta și din cauza perfecționării mijloacelor de producție, ca și din cauza intensificării speculațiilor comerciale, lîna din Principate fiind mai ieftină și totdeauna de calitate superioară celei din Transilvania. Pe lîngă aceasta, o mulțime de oieri romîni își duceau turmele la păscut în șesurile și bălțile dunărene, iar de multe ori nu le aduceau la iernat înapoi, preferînd să facă un comerț mai avantajos cu lîna.

De fapt abundența materiei prime, lîna, a contribuit în largă măsură să asigure posibilități de producție și meșterilor neautorizați din Scheii Brașovului.

Din cele mai vechi timpuri, femeile romîne din Schei țeseau mai ales postavuri groase pentru sarici, straie și velințe, la început pentru nevoile proprii, apoi pentru comercializare.

Încă din anul 1491 găsim în documentele timpului denumirea germană de *Deck Murt*²⁵, mai tîrziu *Decken-Markt* și *Katzen-Markt*²⁶, adică piața sau tîrgul straielor unde scheienii își desfășeau produsele. Acest tîrg a existat pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea.

În anul 1701 meșterii romîni neautorizați din Schei adresează o plîngere universității săsești, în care arată că deși din cele mai vechi timpuri s-au ocupat cu țesutul postavului aspru țărănesc pentru sarici, acum sînt împiedicați a-și exercita meseria de meșterii breslași, care nu le mai dau voie să lucreze. Roagă universitatea săsească să rezolve în mod favorabil cererea lor pentru a nu fi expuși să piară de foame²⁷.

Dintr-un document din anul 1771 constatăm că cea mai mare parte a romînilor din Schei se ocupa cu confecționarea articolelor din lînă aspră ca postav de zeghe și postav pentru velințe etc; unii munceau ca zileri.

Negustorii sași din Brașov mărturiseau de asemenea că locuitorii săraci scheieni și văduvele din ținutul Brașovului s-au ocupat din vechi timpuri cu țesutul zeghilor²⁸.

Din cuprinsul documentelor citate se vede că din cele mai vechi timpuri, meșterii neautorizați din Schei s-au ocupat cu țesutul velințelor și saricilor.

²⁴ Vezi I. Lupaș, *Documente istorice transilvane*, I, pp. 343-344.

²⁵ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, Brașov, 1886, vol. III, pp. 710 și 725. Se mai întîlnesc formele: *deckel-thuch*, derivate din germana *Decke*=velință.

²⁶ Adică „Tîrgul Mițoaselor“, straietele sau țolurile fiind confecționate din lînă grosă, „dată la viltoare și la coșul cu mărăcini unde i se scoate părul“, erau numite și *mițoase*, C. Irimie, *Portul Popular din Țara Oltului*, București, E.S.P.L.A., 1956, p. 72; în germană formele *Kotzen* și *Koczen*, ca și altele similare, se întîlnesc în documentele secolelor XV-XVI, cf. *Quellen...*, I, p. 100.

²⁷ B. Florescu, *Producția meșteșugărească a țărănilor și meșterilor romîni neautorizați*, în „Studii și cercetări de istoria artei, 3 (1956), pp. 277-282.

²⁸ Arh. St. Brașov, A. Adm. neînreg. 1819, nr. 1835.

Se știe că produsele meșterilor neautorizați scheieni nu primeau o formă definitivă decît după ce erau bătute la pive și dîrste²⁹. Primii romîni proprietari de dîrste au fost plăeșii sau păzitorii plaiurilor. Ei au primit dreptul de a-și construi dîrste încă în secolul al XVIII-lea. În 1709 Guberniul Transilvaniei constata că, deși plăeșii avuseseră dreptul întreținerii dîrstelor de la Zărnești și Tohan pentru confecționarea postavului de zeghe („bobou”) „nu de mult, țesătorii din Brașov, nu se știe în baza căror privilegii, au oprit fabricarea aceasta, interzicîndu-le tuturor să mai facă astfel de postavuri”. Guberniul atrage atenția Magistratului că sub nici un motiv nu poate interzice fabricarea postavului acestuia, și roagă să se țină strict de aceste dispozițiuni pentru a nu se mai primi plîngeri³⁰. La 4 iulie 1709 se încheie însă un fel de convenție între reprezentanții comandamentului de pază, inspectoratul vamal (trigesimal) și Magistratul Brașovului, în baza căruia se stabilește, printre altele, că din cele 4 dîrste de la Tohan și Zărnești, numai două rămîn și pe mai departe în folosul plăeșilor. Pentru bucățile de postav de zeghe destinate uzului propriu, vor trebui să plătească 1 creițar, iar de fiecare bucată de postav de zeghe făcută pentru uzul celorlalte comune vor trebui să plătească vama obișnuită. Li se mai dă dreptul de a vinde aceste bucăți de postav de zeghe numai la tîrgurile publice din district. Se mai spune că orice abatere, sau altă destinație dată acestor produse, va duce la confiscare³¹.

Totuși breasla țesătorilor de lînă din Brașov nu admite să i se facă nici o concurență din partea nimănui. Intervențiile ei se rezolvă în 1727 cînd Guberniul Transilvaniei roagă Magistratul să se țină de dispozițiunile decretului din 1708, conform căruia dîrstele de postav de zeghe de la Zărnești și Tohan nu mai au voie să funcționeze, pentru a nu dăuna breslei țesătorilor brașoveni³².

În ciuda acestui privilegiu dat exclusiv țesătorilor brașoveni, meșterii romîni neautorizați din Țara Birsei au avut în continuare pive și dîrste la care au lucrat tot timpul secolului al XVIII-lea și al XIX-lea.

Dîrstele și pivele din Țara Birsei. Pivele și dîrstele construite și folosite de romîni erau foarte numeroase mai ales în regiunea Branului. O serie de documente confirmă acest lucru.

În 1771 brăneanul Adam al Comșii se roagă de Magistratul Brașovului să-i dea voie să-și facă o piua³³. Locuitorii din plasa Moeciul de

²⁹ Arh. St. Brașov, AM 1774, anexa a 4-a piua este o instalație străveche la care se prelucrează țesăturile de țară mai subțiri, numite „pănură”, de culoare albă sau neagră, iar dîrsta este tot o instalație asemănătoare, dar la care se prelucrează țesături de lînă mai groase din care se fac „stratele” (acoperitoarele de pat) și saricele (sumanele) albe și boboaiele (acestea sînt în general sumane).

Amănunte asupra instalațiilor și funcționării lor se găsesc în C. Irimie, *Pivele și vîltorile din marginea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1958, p. 98 (Muzeul Bruckenthal, Studii și Comunicări).

³⁰ Arh. St. Brașov, AM. 16/1709.

³¹ *Seewald*, „Protocollum Magistratuale”, Arh. St. Brașov, mss. IV, C. 2, pp. 65–67 și 90–91.

³² Arh. St. Brașov, AM 32/1727.

³³ *Ibidem*, 171/1771.

Sus adevăresc că Ion Berbecea și-a făcut dîrsta în drumul lor, „încît nu mai pot trece cu caii pentru a îndeplini poruncile domnești”³⁴. Dîrstarul Ștefan din Bran, fiind arestat și în absența lui dîrsta rămînînd pustie, judele și jurații Branului roagă pe inspectorul domenial să țină seamă de aceasta³⁵; și piua Ilinei Turtăresei a rămas pustie timp de 4 ani prin 1785, nemaiputînd plăti dajdie din această cauză³⁶.

Se pare că vreo cîteva pive și dîrste erau proprietatea Magistratului, căci la 29 iulie 1786 Ion Drăghici roagă această autoritate să-l ierte de arenda pivei, fiind cu totul sărăcit după arderea casei³⁷. În 1792 birăul din Bran, Iarca Misică, cere inspectorului domenial slobozenie pentru a-și face o dîrstă de sarici pe locul ce i l-a dat lîngă apa Turcului³⁸.

Locuitorii din Simon scriu în 1814 comisarului din Brașov să le dea slobozenie să-și facă o piua, deoarece piua existentă, fiind părăsită, ei sînt nevoiți să se ducă în alte plăși. Ei mai arată că pivele în regiunea Branului sînt foarte aglomerate, că pot funcționa numai toamna, două luni de zile „căci numai toamna se lucrează acest fel de marfă”. Multora le lipsește și lîna, alții însă își vînd produsele negustorilor care vin din Țara Romînească, deoarece lor nu li se dă voie să treacă prin vamă astfel de mărfuri³⁹.

Nu numai în Țara Birsei dar și în Schei au existat o mulțime de dîrste. La început, scheienii au avut dîrste la care lucrau atît pentru nevoile lor proprii, cît și pentru cele ale comunității întregi. Încă din anul 1668, în cronica lui J. Stamm se spune că judele Brașovului, David Zack, și-a mai făcut o piua lîngă celelalte.

O serie întregă de acte dovedesc că dîrstăritul și piuăritul au continuat să fie îndeletniciri obișnuite la rominii din Scheii Brașovului. În 1732, Popa Matei și Dascălul Radu atestă că Paraschiva Voineasa a lăsat cu limbă de moarte dîrsta celor două fete ale ei⁴⁰.

Un testament făcut la 20 ianuarie 1790 de Anca, soția preotului Radu Tempea, dispune să i se vîndă și dreptul ce are la o dîrstă⁴¹.

Nu toate dîrstele din Schei erau proprietăți familiare. În 1792 documentele vorbesc de arendași și vătăfi ai unor dîrste. La această dată dîrstarii din Schei erau organizați într-un „țehiu” sau breaslă. De altfel dreptul romînilor scheieni de a se organiza în bresle datează numai din anul 1784, cînd prin decretul semnat de împăratul Iosif al II-lea, ei puteau să fie admiși în celelalte bresle existente, după ce dovedeau că au pregătirea profesională necesară.

Conflictele dintre țesători și perpetari. Dezvoltarea mijloacelor de producție, perfecționarea continuă a uneltelor de muncă a produs și în

³⁴ C.D.R., 1, nr. 1710.

³⁵ *Ibidem*, nr. 2253.

³⁶ *Ibidem*, nr. 1713.

³⁷ *Ibidem*, nr. 1837.

³⁸ *Ibidem*, nr. 2555.

³⁹ Arh. St. Brașov, AM 1174/1814.

⁴⁰ C.D.R., 1, nr. 383, Arh. St. Brașov, Acte jud. nr. 18/1732.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 2156.

sinul țesătorilor brașoveni anumite diferențieri care au dus la numeroase conflicte de muncă.

Am văzut că scheienii s-au ocupat îndeosebi cu confecționarea dimieci albe și pănurei; dar o parte însemnată a țesătorilor români nebreslași din Țara Birsei s-au ocupat din cele mai vechi timpuri și cu confecționarea postavului aspru, greu de bobou, de aceea au fost numiți și „boboari“.

Din cauza cerințelor mari de astfel de postav, o parte a postavărilor breslași brașoveni se hotărăsc a înființa o breaslă de sine stătătoare cu statute aprobate de forurile respective. Un proiect de statute este trimis în 1728 la Sibiu universității săsești⁴², dar aprobarea întârzie să sosească. În lipsa ei, noua breaslă care de fapt lucra în mod neoficial se mulțumește să anunțe existența ei ca simplă grupare independentă sub numele de „perpetarii brașoveni“ (*Die Kronstädter Perpetmacher*).

În 1733 (iunie 27), această grupare protestează energic pe lângă universitatea săsească pentru faptul că țesătorii de lână brașoveni le-au confiscat o însemnată cantitate de lână⁴³. Li se aprobă restituirea ei fiind despăgubiți corespunzător și pentru ofensele produse.

Universitatea săsească crede oportun să trimită o adresă amănunțită Magistratului brașovean, în care, pe lângă unele observații, îi cere să îndeplinească întocmai hotărârile date⁴⁴.

Din apărarea pe care Magistratul brașovean o acorda breslei postavărilor se poate vedea cât de înrădăcinate erau concepțiile asupra exclusivității de drepturi și privilegii feudale, care favorizau o breaslă în dauna celorlalte. Breasla țesătorilor de lână nu voia să admită în nici un chip existența unei ramuri a ei care se ocupa cu confecționarea unui produs scos din aceeași materie primă. Văzind că nu poate împiedica noua grupare a perpetarilor de a-și exercita meseria, breasla postavărilor continuă să facă uz de același privilegiu: confiscarea materiei prime. Protestele grupării perpetarilor se repetă, și de fiecare dată li se face dreptate: își recapătă lina confiscată, totuși procesul producției este oprit în loc, iar greutatea materiale de asigurarea producției devin din ce în ce mai mari. Lupta perpetarilor brașoveni împotriva postavărilor brașoveni capătă alt aspect o dată cu aprobarea statutelor de breaslă (1746. martie 28) de către universitatea săsească⁴⁵.

Din deseale încălcări ale breslei perpetarilor, cerind soluționarea conflictelor produse, Magistratul Brașovului ca și în trecut rezolvă de fiecare dată problema parțial — aceasta din cauza asemănărilor și punctelor comune de drepturi stabilite în statutele fiecărei bresle.

Divergențele continuă aproape în fiecare an, reducându-se în amploare spre sfârșitul secolului al XVIII-lea.

⁴² Arh. St. Brașov, AM 1/1728 anexa 9.

⁴³ *Ibidem*, AM 1/1773 anexa 31.

⁴⁴ *Ibidem*, AM 31/1733.

⁴⁵ La Muzeul Regional Brașov, fondul documentar, se păstrează un exemplar contemporan al statutelor breslei perpetarilor, legat în piele.

Urmărirea producției neautorizate. Una din preocupările de seamă ale breslei țesătorilor brașoveni a fost descoperirea, oprirea și pedepsirea producției neautorizate, adică a celor considerați „turburători“.

Pentru a ști cine se abate de la normele stabilite, țesătorii brașoveni fixaseră încă de la sfârșitul secolului al XV-lea așa-numitele „reguli“ ale țesătorilor, aprobate de sfatul orașului, având valabilitate pentru întreaga Țara Birsei. Așa de pildă, nimeni (art. 1) n-avea dreptul să vîndă în piața Brașovului decît pînza țesută de el însuși; iar arniciul nu putea să fie cumpărat decît de țesătorii breslași (art. 2). Probabil pentru a nu concura prea mult producția țesătorilor brașoveni, numai țesătorii din comunele Prejmer, Rîșnov, Codlea și Feldioara aveau voie (art. 4) să țină cîte un ucenic pe timp de 3 ani; țesătorii nu aveau voie să plece din sat în sat în căutarea arniciului, fiecare trebuind să-l cumpere din satul în care se găsea. Prin anumite modificări făcute acestor reguli, în 1515 se prevede ca nici un țesător să nu lucreze, să nu producă decît pînza necesară propriilor lui trebuințe, dispoziție care suferă alte modificări prin aprobarea dată de către universitatea săsească (1536 noiembrie 30) statutelor tuturor breslelor pînzarilor. În aceste statute, care erau confirmarea privilegiilor breslelor țesătorilor din orașele Transilvaniei, se specifică toate drepturile acordate breslelor, dar și urmărirea și pedepsirea producției neautorizate. Întrucît aceste măsuri n-au putut stăvili pe „turburători“ să-și continue producția, universitatea săsească se vede silită (în 1638, decembrie 4) să majoreze amenda de la 8 la 10 zloți, care se va aplica tuturor „turburătorilor“ de meserii din orașele și țărgurile Transilvaniei sudice⁴⁶. Mai tirziu se ordonă ca toți nebreslași să fie prinși și închiși, să le fie confiscată atît marfa cît și uneltele de producție⁴⁷.

Lupta autorităților împotriva producției neautorizate continuă și se poate urmări atît la începutul secolului al XVIII-lea cît și mai tirziu. Sezisat de plîngerile breslei țesătorilor, Magistratul Brașovului înaintează la 20 mai 1761 Curții vieneze cîteva propuneri pentru schimbarea unor articole din statutele breslei țesătorilor.

O bună parte din acestea prevăd măsuri luate împotriva „turburătorilor“ meseriei țesutului. La art. 15 se preciza că în cazul cînd vreun meșter ar lucra în afară de breaslă, devenind „turburător“ mai ales prin plecarea acestuia în Principatele dunărene, el să fie exclus din breaslă și să nu fie reprimat decît după ce va plăti o amendă de 12 florini. Cei-lalți meșteri care au lucrat clandestin în Transilvania vor putea să fie reprimiți, plătind amenda de 10 florini.

Art. 30 prevede confiscarea întregii cantități de arnici care va fi găsită adunată în vederea comercializării, iar art. 35 dă drept la descinderi și inspecții breslei țesătorilor brașoveni în toate satele și țărgurile districtului, cît și aplicarea unei amenzi de 10 florini acelor meșteri

⁴⁶ Werner, „Die mediascher Zunfturkunden“, nr. 13, p. 57.

⁴⁷ *Ibidem*.

„turburători“ prinși asupra faptului⁴⁸. Se știe că datorită împrejurărilor vitrege, meseriașii români n-au primit dreptul de a se organiza în bresle, decît tirziu. Constituind o mare majoritate și avînd la dispoziție materii prime în cantități suficiente, este de la sine înțeles că n-au ținut seamă de dispozițiile date de autorități și au continuat să exercite diferite meserii fără autorizație, devenind „turburători“ de meserie. O mulțime de dovezi confirmă acest fapt.

La 15 ianuarie 1765 starostele breslei boboarilor brașoveni se prezintă în fața Magistratului Brașovului dovedind că meseria lor este practică de tot felul de turburători, mai ales români, care exercită această meserie în mod nestingherit. Cere oprirea producției neautorizate și confiscarea mărfa⁴⁹. Într-un memoriu al breslei țesătorilor brașoveni, din anul 1769, adresat Magistratului, se arată că aceștia întîmpină greutăți mai ales din cauza meșterilor nebreslași români și greci, ca și a țăranilor români care îi ajută în practicarea unui comerț foarte dăunător cu tot felul de țesături de bumbac⁵⁰.

Împotriva meșterilor nebreslași români boboari este adresată în 1777 o cerere a breslei țesătorilor de lînă care roagă Magistratul Brașovului să nu le mai admită confecționarea zeghelor decît a celor făcute pentru uzul propriu.

Și breasla vopsitorilor interzisesese încă din 1753 în statutele ei – aprobate de Magistrat⁵¹ – munca „turburătorilor“ (așa erau denumiți vopsitorii români neautorizați din Schei), cerînd confiscarea produselor – justiția primind a doua parte, iar breasla a treia parte din marfa confiscată.

Conflictele breslei vopsitorilor. Breasla vopsitorilor luptase ani îndelungați împotriva mai multor bresle brașovene pînă cînd a reușit să-și vadă statutele aprobate. Încă din martie 1751 breasla pînzarilor ceruse Magistratului să nu aprobe constituirea în breaslă a vopsitorilor, deoarece aceasta ar aduce prejudicii însemnate breslei lor. Majoritatea meșterilor breslei cunosc vopsitul firelor tot atît de bine ca și vopsitorii, susțin ei în același raport. Pe lîngă faptul că au produs o mulțime de feluri de pînzeturi de bumbac, s-au mai ostenit și au reușit să învețe torcătoarele din satele apropiate să țese fire subțiri și nu din cele groase necesare boboarilor. Magistratul este rugat să nu dea aprobarea constituirii, căci dacă se va da, breasla pînzarilor se teme că toate torcătoarele din Țara Birsei vor lucra pentru vopsitori, iar ei, pînzarii, vor rămîne fără torcătoare⁵².

Breasla boboarilor, temîndu-se că nu va mai putea vopsi bobou, cere Magistratului, tot în anul 1751, să nu permită vopsitorilor să se organizeze în breaslă. Ei susțin că s-au îndeletnicit încă de mult cu

⁴⁸ Arh. St. Brașov, AM 72/1761 anexa 1.

⁴⁹ *Ibidem*, IV, C. 15, 1765, pp. 36–37.

⁵⁰ *Ibidem*, AM 253/1769.

⁵¹ *Ibidem*, A admin. neînreg. dos. 1, nr. 241.

⁵² *Ibidem*, Fd. Bresle Pachet 1, 68 anexa 4.

vopsitul boboului confecționat din lână, pe cînd vopsitorii de negru n-ar fi în stare să facă aceasta⁵³.

Rivalitățile dintre bresle se ascut, condițiile grele ale agonisirii celor necesare traiului contribuie la creșterea tensiunii. Breslele pînzarilor, țesătorilor de lână și boboarilor se asociază protestînd vehement împotriva constituirii breslei vopsitorilor. În memoriul pe care îl înaintează Magistratului, aceste bresle susțin că o eventuală încuviințare a breslei vopsitorilor le va „ruina“ pe toate trei, deoarece produsele lor vopsite pînă atunci de meșterii lor proprii vor crește în preț. Breasla cea nouă a vopsitorilor va prejudicia și ruina — arată ei — și întreaga muncitorime din Schei care își cîștigă existența prin vopsitul propriilor lor produse, ca: ață, fire, straie etc. Toți aceștia nu-și vor mai putea plăti impozitele și prin aceasta va suferi statul⁵⁴.

Meșterii romîni din Schei cer Magistratului să nu permită constituirea vopsitorilor în breaslă pentru a nu fi împiedicați să se îndeletnicească, ca și pînă acum, cu vopsitul țoalelor și straielor. Ei susțin că cei vreo 400—500 de meșteșugari romîni vopsindu-și singuri lina, vopsesc nu numai obiecte confecționate din lână ca: șnururi de bumbac, pînză, ci și diferite lucruri aduse de cetățeni la vopsit, ca și diferite lucruri proprii confecționate în casă; pe acestea le vînd pe piață — un drept pe care l-au avut din timpurile cele mai vechi. Produsele lor, fiind căutate chiar în țările vecine, aduc însemnate venituri statului. Numai asigurarea exercitării meseriilor lor în bune condiții, arată ei, le dă posibilitatea să-și plătească impozitele, iar schimbarea condițiilor de muncă îi va constrînge să-și mute domiciliul probabil în Muntenia.

Autoritatea administrativă, interesată a-și mări veniturile prin orice mijloace posibile, vedea cu ochi buni formarea unei noi bresle, deoarece era sigură că aceasta va găsi mijloacele materiale să-și plătească impozitul, ceea ce forma un venit sigur.

Neliniștiți de amînarea unei hotărîri a Magistratului, care întîrzia, vopsitorii cer din nou ca acesta să facă un referat favorabil asupra situației lor și să-l înainteze Curții de la Viena. Vopsitorii menționează că, prin formarea breslei lor, ei nu vor împiedica pe nimeni în exercitarea meseriei lor, nici în țesutul straielor și nici în vopsirea lînii.

Magistratul pare înclinat să le aprobe constituirea deoarece le cere înaintarea statutelor⁵⁵, fapt care totuși întîrzie. Vopsitorii înaintează statutele de-abia în februarie 1753, cînd cer și acordarea unui privilegiu de funcționare din partea Curții imperiale de la Viena. Vopsitorii menționează, printre altele, și faptul că nu vor împiedica pe boiangiilor romîni

⁵³ Arh. St. Brașov, Fd. Bresle Pachet 1, 62 anexa 6.

⁵⁴ *Ibidem*, Pachet 1 68. anexa 5. În numele tuturor „Vlahilor“ semnează: Ene Tempea, Barbu Cătană, Radu Furnică, Ilie Stan, I. Găitănar, R. Învălit, Oprea Gagia, S. Boniț, R. Safti, P. Herboi, R. Pădure, N. G. Mulea etc.

⁵⁵ *Ibidem*, 1 68 anexa 3.

din Schei, să-și continue meșteșugul ca mai înainte⁵⁶, vopsind nasturi, șnururi pentru găitane și alte obiecte.

Scheienii și găitănăritul. De fapt vopsitorii n-au stingherit pe scheieni la început în confecționarea și vopsirea straielor — pentru care își procurau foarte ieftin lina — cât și făcutul și torsul găitanelor care a fost una din cele mai vechi meserii ale lor.

Cea mai veche însemnare privitoare la confecționarea găitanelor de către scheieni este o notă de inventar din anii 1702—1704, scrisă de negustorul brașovean Zotu Pană care, printre altele, trimite spre vânzare la Tg. Mureș și 37 litre de găitane⁵⁷.

Găitănarii scheieni, neprimind dreptul de a se constitui în breaslă, practicau meseria fără încuviințare, căzînd în categoria meseriașilor neautorizați și de aceea erau expuși la o mulțime de conflicte mai ales după constituirea breslei vopsitorilor. Aceștia, deși promisesea Magistratului Brașovului, cum am văzut, că nu vor stingheri pe nimeni în exercitarea meseriei lui — în art. 15 al statutelor —, interzic oricui, în afară de breasla pinzarilor, să comercializeze și să vopsească mătăsuri, pinzeturi, cordoane și găitane.

Meseriașii scheieni, continuînd să confecționeze găitane fără autorizație, au provocat o serie de plîngeri și de proteste. Sezisat de ele, Magistratul Brașovului acordă la 30 septembrie 1767 numai breslei vopsitorilor dreptul de a vopsi și vinde cordoane și găitane albastre. Se menționa totodată că și alte persoane au voie să fabrice și să vopsească astfel de articole, cu condiția să le vîndă numai breslei vopsitorilor, cu prețuri ieftine și sub pedeapsa confiscării. Breasla vopsitorilor are în schimb obligația de a marca aceste produse cu pecetea ei, putînd să le revîndă numai la prețuri ieftine pentru a nu produce scumpirea mărfii⁵⁸. Breasla vopsitorilor, nemulțumită cu această hotărîre, se adresează în martie 1774 însăși Curții vieneze cu rugămîntea de a nu se mai permite vopsitul decît acelor meseriași care aparțin breslei lor⁵⁹; Curtea respinge această cerere⁶⁰.

Producția de mărfuri a meșterilor neautorizați din Schei nu a putut fi oprită nici de ulterioarele măsuri potrivnice luate de Magistrat; ea a continuat în virtutea vechilor obiceiuri.

Ingrădite în privilegiile lor, sprijinite de Magistratul Brașovului, urmărind asigurarea venitului personal, breslele țesătorilor brașoveni s-au zbatut în zadar să iasă din „ruina“ produsă de concurența fabricatelor străine în urma intensificării schimbului de mărfuri.

La 12 iulie 1769, într-un raport înaintat Curții vieneze de Magistratul Brașovului, sînt enumerate o serie de cauze ale „decăderii meseriilor“: 1) folosirea pinzeturilor și stofelor străine de către burghezia

⁵⁶ Arh. St. Brașov, 1, 68 anexa 2.

⁵⁷ *Ibidem*, Catalogul documentelor grecești 1, nr. 7.

⁵⁸ Arh. St. Brașov, AM 5/1774.

⁵⁹ *Ibidem*, 891/1774.

⁶⁰ *Ibidem*, 64/1774.

locală („de aceea cei 135 de meșteri țesători breslași sînt siliți a-și vinde pînzeturile în afara granițelor, dînd marfa pe credit negustorilor streini“);

2) urcarea prețului bumbacului, inului și cînepei, comerțul lor încapînd pe mîna negustorilor din „Compania grecească“;

3) revinderea materiei prime țesătorilor neautorizați din Schei și din Țara Bîrsei;

4) posibilitatea furnizării în orice timp a tuturor calităților de materie primă din partea negustorilor din Schei și cumpărarea celor mai bune calități de in și cînepă;

5) încetarea marilor comenzi de stofe și pînzeturi făcute breslei țesătorilor din partea Comisiei de Îmbrăcăminte de la Mediaș pentru diferite regimente și unități militare ale armatei austriace din Transilvania⁶¹, ș.a.

Magistratul Brașovului sugerează Curții vieneze să ia următoarele măsuri: a) să oprească importul de stofe și pînzeturi streine; b) să interzică burgheziei locale să poarte haine confecționate din astfel de materiale; c) să sisteze cumpărarea bumbacului în stațiunile de carantină; d) să controleze și supravegheze comerțul pentru a opri cumpărările clandestine ale inului; e) să se interzică în mod categoric producția neautorizată.

La insistențele Magistratului, Curtea vieneză, prin autoritățile în subordine (Guberniul Transilvaniei), ia unele măsuri favorabile breslelor, printre care li se acorda și dreptul de a plăti numai 5% vamă pentru toate cantitățile de lînă și bumbac importate din Principatele dunărene⁶².

Dar, măsurile luate de autoritățile centrale sau locale nu dau rezultatul dorit de meseriașii breslași care fac față tot mai greu condițiilor create de dezvoltarea noilor forțe de producție. În zadar cere bresla țesătorilor să se oprească vînzările masive de lînă de contrabandă adusă pe la Bran, să se interzică marile exporturi de lînă și bumbac la Viena⁶³.

Greutăți asemănătoare se ivesc din an în an pentru a pune breslele țesătorilor și vopsitorilor în fața unor probleme de nerezolvat, legate de destrămarea feudalismului care, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, capătă caractere destul de pronunțate anunțînd etapa mecanizării procesului de producție din secolul următor.

*
*

Lucrînd la început individual, postăvarii brașoveni se constituie apoi pe la mijlocul secolului al XV-lea în breaslă. Prin îndemîinare și pricepere ei ajung să producă mărfuri de bună calitate, cerute mai ales de voievozii Țărilor Romîne. Țesătorii romîni scheieni neautorizați s-au

⁶¹ Arh. St. Brașov, AM 218/1769, pp. 54—64.

⁶² *Ibidem*, Prot. Magistr. IV C 23 1773, p. 575.

⁶³ *Catalogul documentelor grecești*, București 195 vol. 1, nr. 1206, 1208 și 1220.

ocupat de asemenea din timpuri străvechi cu țesutul straielor și saricilor.

În strînsă legătură cu țesutul saricilor a fost dirstăritul — foarte frecvent atît la Brașov cit și în Țara Bîrsei. Dirstarii au fost în majoritate meseriași romîni care locuiau în regiunile muntoase unde funcționau dirstele.

Țesătorii breslași brașoveni au dus o luptă aprigă pentru existență. Dezvoltarea mijloacelor de producție, perfecționarea uneltelor de muncă produc diferențieri ale procesului de producție în sinul breslei postăvarilor. Numeroase conflicte de muncă au izbucnit între meșteșugarii postăvari breslași, gruparea „perpetarilor“ — înainte și după constituirea ei în breaslă — și breasla vopsitorilor. Țesătorii de straie și găitane, vopsitorii scheieni au lucrat ca meșteșugari neautorizați fiind doar tolerați în munca lor. Confiscările, interzicerile temporare și alte neplăceri nu i-au oprit să se plingă ani de-a rîndul autorităților cerînd același drept la muncă și viață pe care îl aveau meșterii breslași.

Avantajele acordate breslelor de către autorități nu pot opri însă, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea procesul destrămării economiei feudale. implicînd procesul ruînării și destrămării organizațiilor de breaslă.